

measures impose restrictions on the freedoms of the Union, such as the freedom of movement of persons, services, capital is analyzed. The importance of such practice is emphasized as this is an exceptional case when the Court's jurisdiction extends to areas that are not within the competence of the Union.

Keywords: Court of Justice of the European Union, human rights, judicial control, EU competence.

УДК 341.1/8

Ю. В. ЛОКШИНА

ЗАСОБИ ЗАХИСТУ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Досліджено особливості правового механізму регулювання антидемпінгових, компенсаційних і захисних заходів в Україні на сучасному етапі. Розкриваються особливості законодавчого регулювання засобів захисту торгівлі, здійснюється перелік законодавчих актів у даній сфері. Зазначається, що систему нормативно-правових актів у сфері заходів захисту торгівлі можна вважати комплексним інститутом законодавства. Автором відзначається, що основні закони у даній сфері залишаються чинними протягом Автор доходить висновку, що удосконалення правового регулювання заходів захисту торгівлі в Україні є надзвичайно актуальним в контексті адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Ключові слова: засоби захисту торгівлі, антидемпінгові заходи, компенсаційні заходи, захисні заходи.

Локшина Ю. В. Средства защиты торговли в Украине: современное состояние правового регулирования

Исследованы особенности правового механизма регулирования антидемпинговых, компенсационных и защитных мер в Украине на современном этапе. Раскрываются особенности законодательного регулирования средств защиты торговли, осуществляется перечень законодательных актов в данной сфере. Отмечается, что система нормативно-правовых актов в сфере защиты торговли можно считать комплексным институ-

---

© ЛОКШИНА Юлія В'ячеславівна — аспірантка відділу європейсько-го права та міжнародної інтеграції Інституту законодавства Верховної Ради України

том законодавства. Автор отмечает, что основные законы в данной сфере остаются в силе в течение более чем пятнадцать лет и практически не были изменены с момента их принятия. Автор приходит к выводу, что усовершенствование правового регулирования мер защиты торговли в Украине является чрезвычайно актуальным в контексте адаптации законодательства Украины к законодательству Европейского Союза.

Ключевые слова: средства защиты торговли, антидемпинговые меры, компенсационные меры, защитные меры.

Lokshyna Iuliia. Trade defense measures in Ukraine: current state of legal regulation

The article is devoted to the study of the peculiarities of the legal mechanism of regulation of anti-dumping, subsidization and safeguard measures in Ukraine at the present stage. The article reveals the peculiarities of the legislative regulation of trade defense measures, the list of legislative acts in this area. It is noted that the system of normative acts in the field of trade defense measures can be considered a complex institution of legislation. The author notes that the basic laws in this field remain valid for more than fifteen years and have not been substantially changed since their adoption. In the article, the author comes to the conclusion that the improvement of legal regulation of trade defense measures in Ukraine is extremely relevant in the context of adaptation of Ukrainian legislation to the legislation of the European Union.

Keywords: trade defense measures, anti-dumping measures, anti-subsidy measures, safeguard measures.

Однією з проблем регулювання зовнішньоекономічної діяльності, що потребує вирішення, є удосконалення механізму правового регулювання та процедур захисту вітчизняного товаровиробника від недобросовісного імпорту в Україну товарів, що заподіює істотну шкоду або загрожує заподіянням такої шкоди галузі вітчизняного виробництва подібних товарів, отже, правового регулювання засобів захисту торгівлі в Україні.

Окремі аспекти правового регулювання торговельних обмежень загалом, і засобів захисту торгівлі, зокрема, досліджувалися такими вітчизняними та зарубіжними вченими, як В. О. Голубева, О. К. Вишняков, Н. О. Коновалова, І. С. Капуш, О. М. Кочергіна, А. А. Мазаракі, В. І. Муравйов, В. Ф. Опришко, С. Г. Осика, В. В. Пушкарьов, В. Т. Пятницький, Ф. Граафсма, Я. Луо, Дж. Корнеліс, М. Маклін, О. А. Решота, Д. Роберт, А. Сапір, Дж. Суд, Е. Фермюст, та інші.

Так, основи національного правового регулювання засобів захисту торгівлі в Україні становлять закони України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» 1999 року, «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» 1999 року, «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» 1999 року, «Про зовнішньоекономічну діяльність» 1991 року всі зі змінами і доповненнями, Митний кодекс України, Податковий кодекс України, Господарський кодекс України, тощо. Наведені нормативно-правові акти є основними документами, що визначають умови, особливості та принципи застосування Україною антидемпінгових, компенсаційних та захисних заходів щодо товарів іноземного походження. Також, провідна роль в національному законодавстві належить Конституції України, де у пункті 9 статті 92 зазначено, що засади зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної діяльності визначаються виключно законами України.

Митний кодекс України теж містить окремі норми щодо регулювання засобів захисту торгівлі, а безпосередньо виділяє у ст. 275 антидемпінгові, спеціальні та компенсаційні мита в окрему групу особливих видів мит, що можуть застосовуватися незалежно від інших видів мита «з метою захисту економічних інтересів України та українських товаровиробників у разі ввезення товарів на митну територію України»¹. У статті присутні норми, що містять загальний опис антидемпінгового, компенсаційного та спеціального мита, відсилаючи вже безпосередньо до спеціальних законів в цій сфері, що містять детальну характеристику. Так, Митний кодекс зазначає, що спеціальне мито застосовується відповідно до Закону України «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» «в обсягах та/або за таких умов, що їх ввезення заподіює або створює загрозу заподіяння значної шкоди національному товаровиробнику». Таким же чином, законодавцем визначено, що антидемпінгове мито застосовується згідно Закону «Про захист

національного товаровиробника від демпінгового імпорту» при ввезенні товарів, що є об'єктом демпінгу, а компенсаційне мито, відповідно, накладається теж згідно спеціального закону «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» при ввезенні товарів, що є об'єктом субсидії. Отже, Митний кодекс містить загальні норми щодо регулювання засобів захисту торгівлі.

Господарський кодекс України у ст. 244 теж приділяє увагу засобам захисту торгівлі, а саме праву застосування антидемпінгових, компенсаційних та спеціальних заходів. Так, цим кодексом передбачається можливість застосування цих заходів «у разі здійснення окремими учасниками господарських відносин зовнішньоекономічної діяльності, пов'язаної з одержанням незаконної переваги на ринку України (здійснення демпінгового імпорту, субсидованого імпорту, а також інших дій, які визначаються законом як недобросовісна конкуренція, що завдало шкоди економіці України або спричинило загрозу виникнення такої шкоди»². Відповідно до даної статті, безпосереднє визначення розміру нанесеної шкоди вже встановлюється Кабінетом Міністрів України відповідно до закону. Тобто, Господарський кодекс так само містить загальні норми щодо застосування заходів захисту торгівлі, які вже безпосередньо регулюються спеціальними законами в цій сфері.

Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 1991 року закладено інституційні основи правового регулювання в Україні і визначено компетенцію Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі як органу, що приймає рішення про порушення антидемпінгових, компенсаційних та спеціальних розслідувань в Україні, та відповідно застосування антидемпінгових, компенсаційних та спеціальних заходів³. Закон «Про зовнішньоекономічну діяльність» теж запроваджує можливість застосування антидемпінгових, компенсаційних та спеціальних заходів проти випадків недобросовісної конкуренції та зростаючого імпорту з боку інших держав. При цьому, в законі

визначено, що під недобросовісною конкуренцією розуміються якраз випадки здійснення антидемпінгового та субсидованого імпорту. Тобто, недобросовісною торгівельною практикою, в українському законодавстві, так і в закордонних джерелах, мається на увазі факти, при яких певний товар, що експортується на територію України вважається демпінгованим або нелігітимно субсидованим в країні-експорту. Також відповідно до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» факт «зростаючого імпорту» виражається в імпорті «в обсягах та/або за умов, що заподіюють значну шкоду або створюють загрозу заподіяння значної шкоди українським виробникам відповідних товарів»⁴. При цьому Законом «Про зовнішньоекономічну діяльність» передбачається право оскарження рішення про застосування антидемпінгового, компенсаційного та спеціального заходу в судовому порядку протягом місяця від дати запровадження таких заходів. Також, передбачено зупинення дії різного роду режимів вільної торгівлі, а саме: «преференцій, спеціальних пільгових режимів (прикордонної (прибережної) торгівлі, спеціальних (вільних) економічних зон та інших, передбачених законами України), а також податкових, митних та інших пільг, що діють при імпорті в Україну товарів, щодо яких застосовуються антидемпінгові, компенсаційні або спеціальні заходи» на строк дії засобів захисту торгівлі⁵.

Закон «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту», Закон «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» та Закон «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» є спеціальними законами, що регулюють правила застосування, дії та компетенцію спеціальних органів виконавчої влади щодо прийняття рішення про заходи захисту торгівлі в Україні. Так, Закони «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» та «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» перед-

бачають можливість застосування антидемпінгового чи компенсаційного мита при підтвердженні випадку однієї з форм недобросовісної торгівельної практики, а саме імпорту на територію держави демпінгових чи не легітимно субсидованих товарів. Ці закони в цілому відповідають нормам «Угоди про застосування Статті VI ГАТТ» 1994 року, «Угоди про субсидії і компенсаційні заходи» 1994 року та містять подібні процедурні норми. З іншого боку, Закон «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» дозволяє застосування спеціальних заходів при настанні випадків імпорту певних товарів на територію України в обсягах, що шкодять або можуть зашкодити виробникам аналогічних вітчизняних товарів. За основу даного закону була взята Угода ГАТТ/СОТ «Про захисні заходи», проте, сам термін «захисні заходи» був замінений на «спеціальні заходи».

Додатково, підзаконні нормативно-правові акти, а саме: Постанови Кабінету Міністрів України, Укази Президента України, а також міжнародні угоди, ратифіковані Україною, теж визначають права та обов'язки в цій сфері. Треба зазначити, що деякі вчені називають сукупність усіх вищезазначених нормативно-правових актів «Антидемпінговим і Антисубсидійним кодексом України» (АДК і АСК)⁶. Таке визначення є, на нашу думку, дискусійним. Головним чином через те, що вітчизняною правовою доктриною термін «кодекс» визначено як кодифікований нормативно-правовий акт, вища форма консолідації законодавства⁷. У свою чергу, не є правильним застосовувати цей термін до окремих національних законодавчих актів щодо захисту від демпінгу, субсидування і масованого імпорту. Так, І. Капуш у своєму дослідженні притримується такої ж думки, зазначаючи, що в рамках СОТ антидемпінгові, компенсаційні та захисні заходи все ж таки є відмінними видами державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та регулюються в рамках СОТ окремими угодами⁸. Тому, на нашу думку, не можна погодитися із позицією про необхідність

використання терміну антидемпінговий чи антисубсидійний кодекс в українській науці.

Тому, українське законодавство щодо засобів захисту торгівлі засноване на принципах угод СОТ, оскільки розроблене на підставі спеціальних угод ГАТТ/СОТ, а саме: «Угоди про застосування Статті VI ГАТТ» 1994 року, «Угоди про субсидії і компенсаційні заходи» 1994 року, «Угоди про захисні заходи» 1994 року та інших. Про аналізувавши законодавство України у сфері заходів захисту торгівлі, можна зробити висновок, що воно фактично дублює норми відповідних угод ГАТТ/СОТ, певним чином їх конкретизуючи та приводячи у відповідність до національної специфіки. Це підтверджує і С. Осика, стверджуючи, що під час розробки Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» за основу бралися «Угода про застосування Статті VI ГАТТ» 1994 року, Акт про тарифи 1930 року США в редакції 1995 року та Регламент Ради (ЄС) №384/96 від 22 грудня 1995 року про захист від демпінгового імпорту з країн, що не є членами Європейської Спільноти⁹.

Також, частиною міжнародних угод, ратифікованих Верховною Радою, в частині регулювання засобів захисту торгівлі є «Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони», в якій вказано, що сторони підтверджують свої права та зобов'язання щодо угод ГАТТ/СОТ з певними винятками, наприклад, щодо торгівлі сільськогосподарськими товарами відповідно до «Угоди про сільське господарство». Відповідно до «Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом», антидемпінгові та компенсаційні заходи мають застосовуватися Україною та ЄС на основі правил та вимог «Угоди про застосування статті VI ГАТТ» 1994 року та «Угоди про субсидії та компенсаційні заходи» 1994 року¹⁰. Це означає, що норми цих угод ГАТТ/СОТ повною мірою поширюються на

права та обов'язки сторін «Угоди про Асоціацію», а Україна та Європейський Союз підтверджують свої зобов'язання щодо цих угод.

Отже, можна зробити висновок про те, що система нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері заходів захисту торгівлі, а саме захисту від демпінгу, субсидій та масованого імпорту, можна вважати комплексним інститутом законодавства. Однак, чинні на сьогодні Закон України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту», «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту», «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» залишаються чинними протягом більше, ніж п'ятнадцять років і практично не були змінені з моменту їх прийняття у 1999 році. За цей час відбулися значні зміни у правовому регулюванні засобів захисту торгівлі як на міжнародному, так і на регіональному рівнях, а також у національних правових системах різних держав та інтеграційних угруповань. Так, зокрема, на міжнародному рівні при проведенні торговельних розслідувань, у тому числі антидемпінгових, надано значну кількість роз'яснень Органом із врегулювання суперечок Світової організації торгівлі щодо застосування норм угод СОТ з питань торговельного захисту. На рівні регіональних інтеграційних угруповань, зокрема, в рамках Європейського Союзу, до відповідних регламентів у сфері антидемпінгових, компенсаційних і захисних заходів не одноразово вносилися зміни, що були обумовлені необхідністю того, щоб правовий механізм Союзу у сфері заходів захисту торгівлі відповідав сучасним викликам світових глобалізаційних процесів. Так, як відомо, в останнє Регламентом (ЄС) 2017/2321 у грудні 2017 року було внесено зміни до Регламенту (ЄС) 2016/1036 про захист від демпінгового імпорту з країн, що не є членами Європейського Союзу та до Регламенту (ЄС) 2016/1037 про захист від субсидованого імпорту з країн, що не є членами Європейського Союзу.

Позиція Міністерства економічного розвитку і торгівлі України теж полягає у розумінні очевидних недоліків законодавства України у сфері антидемпінгових, компенсаційних і захисних заходів. Зокрема, є розуміння того, що законодавство України щодо захисту торгівлі на сучасному етапі:

— «є недостатньо прозорим та системним, оскільки не встановлює чіткі строки та етапи проведення розслідувань, не передбачає розкриття розрахунків заінтересованим сторонам, строки публікацій повідомлень тощо;

— не встановлює чіткий розподіл повноважень органів, що відповідають за проведення розслідувань та застосування заходів;

— не забезпечує можливості проведення певних процедур (наприклад, — розслідування щодо ухилення від сплати антидемпінгового мита);

— має низку термінологічних та фразеологічних неточностей»¹¹.

З вищенаведеними недоліками можна погодитися. Загалом, наведемо більш повний перелік недосконалостей законодавства України у сфері заходів захисту торгівлі:

— не встановлено чіткі часові рамки проведення процедур в рамках розслідувань;

— відсутні зрозумілі вимоги до документації, що подається заінтересованими сторонами;

— не врегульовано порядок збереження конфіденційної інформації;

— відсутня можливість забезпечення сплати попереднього мита у формі гарантування;

— не врегульовано механізм проведення розслідування щодо ухилення від сплати антидемпінгового мита;

— не забезпечується достатнє розкриття інформації, зокрема, розрахунків ставок мита, а також публікації фактів та висновків отриманих в ході розслідування;

— не забезпечується достатня можливість захисту інтересів заінтересованих сторін, зокрема шляхом проведення слухань та консультацій.

Отже, можна зробити висновок про те, що на сьогодні в Україні існує чітке розуміння того, що сучасний стан правового регулювання засобів захисту торгівлі є застарілим та не відповідає вимогам сьогодення та кращим новітнім світовим практикам такого регулювання, та є таким, що втратив свою ефективність в умовах міжнародної торгівлі товарами. Законодавство України у даній сфері не підлягало зміні роками та не забезпечує ефективний захист національних товаровиробників від недобросовісної конкуренції, а, отже, чинить несприятливий вплив на економіку в цілому. Саме тому, необхідним і нагальним наразі є удосконалення правового регулювання заходів захисту торгівлі в Україні в контексті адаптації законодавства України до законодавства ЄС.

1. *Митний Кодекс України*, Ст. 275. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> 2. *Господарський Кодекс України*. Ст. 244. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15> 3. *Про зовнішньоекономічну діяльність*: Закон України. Ст. 9. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/959-12/page2> 4. Там само. 5. Там само. 6. *Нетудихата С. Л.* Антидемпінгове регулювання в системі зовнішньоекономічних зв'язків України: дис. ... канд. екон. наук: 08.05.01; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2003. С. 106. 7. *Кануш І. С.* Організаційно-правові основи застосування антидемпінгових мит в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Одеська національна юридична академія. Одеса, 2007. С. 64. 8. Там само. 9. *Осика С. Г., Коновалов В. В., Покрещук О. О., Осика А. С.* Антидемпінговий кодекс України: практика та проблеми застосування. Київ: УАЗТ, 2001. 279 с. 10. *Угода* про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page2 11. *Аналіз регуляторного впливу до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту»*. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=2d92511f-c6fa-468a-97f3-bc353742db15&title=ZakhistInteresivNatsionalnikhTovarovirobnikivNaVnutrishnomuRinku>

Lokshyna Iuliia. Trade defense measures in Ukraine: current state of legal regulation

The article is devoted to the mechanism of trade defense measures' legal regulation which is defined by the author as a set of mechanisms of anti-dumping, anti-subsidy and safeguard legal regulation. The purpose of the article is to study the current state of legal regulation of trade defense measures in Ukraine and to analyze the current national legislation in this area.

Thus, the basis of the national legal regulation of trade defense measures in Ukraine are the laws of Ukraine «On Protection of the National Commodity Producer against Dumped Imports» of 1999, «On Protection of the National Commodity Producer from Subsidized Imports», 1999, «On Application of Special Import Measures to Ukraine» of 1999, «On Foreign Economic Activity» of 1991, all with amendments and additions, the Customs Code of Ukraine, the Tax Code of Ukraine, the Commercial Code of Ukraine, etc. The abovementioned legal acts are the main documents defining the conditions, features and principles of the application of anti-dumping, anti-subsidy and safeguard measures by Ukraine. Based on analysis of Ukrainian legislation in the field of trade defense measures, it can be concluded that it actually duplicates the norms of the relevant GATT / WTO agreements, in a certain way specifying them and bringing them into line with national specifics.

Also, part of the international agreements ratified by the Verkhovna Rada concerning the regulation of trade defense measures are the Association Agreement between Ukraine and the European Union, in which it is indicated that the parties confirm their rights and obligations under the GATT / WTO agreements with certain exceptions, for example, regarding trade in agricultural products.

There are several relevant competent regulatory authorities that are empowered with appropriate powers regarding antidumping, anti-subsidy and safeguard measures in the field of trade defense measures.

Consequently, it can be concluded that the system of normative acts regulating relations in the field of trade defense measures, namely, protection against dumping, subsidies and massive imports, can be considered a complex institution of legislation. The author finds that there is a need to improve the mechanism of legal regulation and procedures for the protection of domestic producers from unfair imports into Ukraine of goods that cause significant damage or threaten to cause such a damage, i.e. legal regulation of trade defense measures in Ukraine

The paper showed that currently in Ukraine there is a clear understanding that the state of legal regulation of trade defense is obsolete and does not meet the present global requirements and the best practices of such regulation. However, the current Law of Ukraine «On Protection of the National Commodity Producer against Dumped Imports», «On Protection of the

National Commodity Producer from Subsidized Imports», «On the Application of Special Import Measures to Ukraine» remain valid for more than fifteen years and have not been changed since their adoption in 1999. It is emphasized that the Ukrainian legislation in this area was not subject to change over the years and does not provide effective protection of national producers from unfair competition, and therefore has an adverse effect on the economy as a whole.

The author concludes that there is a necessity for an urgent improvement of the legal regulation of trade defense measures in Ukraine in the context of the adaptation of the Ukrainian legislation to the EU laws.

Keywords: trade defense measures, anti-dumping measures, anti-subsidy measures, safeguard measures.

УДК 341.2

К. Г. ТУЛБА

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ УГОД ПРО ЛІБЕРАЛІЗАЦІЮ ВІЗОВОГО РЕЖИМУ В ДОГОВІРНІЙ ПРАКТИЦІ УКРАЇНИ

Проведено порівняльно-правовий аналіз основних положень угод про лібералізацію візового режиму та визначено класифікацію зазначених договорів за ключовими критеріями, такими, як статус сторін, назва, зміст, суб'єкти поширення.

Ключові слова: лібералізація візового режиму, класифікація міжнародних договорів, спрощення візового режиму, скасування візового режиму, взаємні поїздки громадян.

Тулба Е. Г. Сравнительно-правовой анализ соглашений о либерализации визового режима в договорной практике Украины

Проведен сравнительно-правовой анализ основных положений соглашений о либерализации визового режима и определено классификацию указанных договоров по ключевым критериям, таким, как статус сторон, название, содержание, субъекты распространения.